ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ Й ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ДІАГНОСТИКИ

Стахова Ольга Олександрівна
к. психол. н., доцент,
Стецюк Аліна Вікторівна
здобувачка вищої освіти магістерського рівня
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Теоретичний аналіз засвідчує, що звуковимова спирається на узгоджену роботу моторного, сенсорного, регуляторного й когнітивного механізмів. Тому емпіричне вивчення цього явища не зводиться до складання переліку звуків, які дитина вимовляє неправильно. Важливіше з'ясувати, яка саме ланка мовленнєвої діяльності не справляється з навантаженням і чому однакові на слух помилки в різних дітей можуть мати різне походження [1], [4]. Відповідь на це запитання визначає, які артикуляційні вправи потрібні конкретній дитині і в якій послідовності їх використовувати.

Організоване нами емпіричне дослідження стану вимови дошкільнят охоплює дітей п'яти-шести років із порушеннями звуковимови, які відвідують заклад дошкільної освіти. Цей вік обрано свідомо, оскільки до його завершення більшість дітей уже опановує вимову всіх звуків рідної мови, тому стійкі відхилення сприймаються не як вікова особливість, а як потреба в логопедичній допомозі. До вибірки доцільно включати дітей зі збереженим фізичним слухом і без тяжких неврологічних порушень. Так вдається відокремити ті труднощі, на які вправи можуть впливати, від тих, що потребують іншого втручання.

Запропонована й апробована нами в подальшому діагностична програма спирається на методичні орієнтири Н. Гавриш [1] і М. Шеремет [3], а поведінка дитини під час обстеження інтерпретується з огляду на підхід С. Коноплястої й Т. Сак [2].

Констатувальний етап проведеного психолого-педагогічного експерименту спрямований на розкриття особливостей розвитку кожного з чотирьох взаємопов'язаних блоків. Так, перший стосується будови артикуляційного апарату: оцінюють прикус, стан зубного ряду, форму піднебіння, довжину під'язикової вуздечки. Другий присвячено артикуляційній моториці. Дитина виконує статичні пози та серії рухів, які вимагають швидкого переключення. Логопеда цікавить не лише сам факт виконання, а й точність руху, здатність утримувати позицію, плавність переходів, наявність супутніх рухів і м'язової напруги. У третьому блоці вивчають безпосередньо вимову. Дитина називає предметні картинки зі звуком на початку, всередині й наприкінці слова, повторює склади та речення, а в розмові спостерігають за її спонтанним мовленням. Четвертий блок охоплює фонематичне сприймання та особливості мовленнєвого дихання.

Аналіз отриманих результатів передбачає поєднання кількісного та якісного вимірів. Зокрема, кількісна складова дає змогу порівняти показники дітей і розподілити їх за рівнями сформованості звуковимови. Якісна обробка результатів допомагає побачити, що стоїть за цими показниками. Помилки класифікують за характером (заміна, спотворення, пропуск) і за стабільністю.

Б. Додд наголошує, що стабільна помилка й вимова, яка змінюється від слова до слова, зазвичай мають різні механізми, а отже, потребують різної корекційної стратегії [4].

Окремо зіставляють вимову в ізольованому повторенні та у зв'язному мовленні. Відмінності між ними свідчать про рівень автоматизації навички. Увагу привертають і спрощення складних звуків, які для раннього віку є нормою, а для старшого дошкільника вже вважаються тривожною ознакою [5].

Особливу цінність має зіставлення різних блоків діагностики між собою. Якщо труднощі вимови поєднуються зі слабкістю артикуляційної моторики, це обґрунтовує потребу в підготовчій гімнастиці. Якщо провідною виявляється слухова диференціація, акценти зміщуються на роботу з фонематичним сприйманням. Тому діагностика виконує не лише констатувальну функцію – вона визначає зміст і порядок вправ.

Отже, емпіричний етап дозволяє не просто описати стан звуковимови, а побачити провідні труднощі кожної дитини й типові для групи. Саме на цій основі будується корекційно-розвивальна програма, яка буде представлена в наступних працях нашої наукової розвідки.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2012. 384 с.

2. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 293 с.
3. Шеремет М. К. Логопедія : підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 672 с.
4. Dodd B. Differential Diagnosis and Treatment of Children with Speech Disorder. London : Whurr Publishers, 2005. 240 p.
5. Stoel-Gammon C., Dunn C. Normal and Disordered Phonology in Children. Austin : Pro-Ed, 1985. 182 p.